

АНОТАЦІЯ

Лушнієнко Ю. О. Адміністративно-правовий режим надрокористування в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право. – Сумський державний університет, Суми, 2021.

Дисертацію присвячено визначенню змісту та особливостей адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні, існуючих проблем його реалізації та формулюванню напрямків їх усунення.

У науковій праці вдосконалюється розуміння понять «надра» та «надрокористування».

Набули подальшого розвитку історико-правові аспекти становлення адміністративно-правового режиму надрокористування на території сучасної України, зокрема, виокремлено такі етапи: 1) прадавній період (III тис. до н. е. – IX ст.); 2) період Київської Русі та Галицько-Волинської держави (кін. IX ст. – XIII ст.); 3) період Польсько-Литовської держави (кін. XVIII ст. – XVI ст.); 4) період Австрійської держави (30-ті рр. XVI ст. – поч. XX ст.); 5) період Російської імперії (поч. XVIII ст. – XX ст.); 6) революційний період (1917-1921 рр.); 7) радянський період (із 1921 р. до 24 серпня 1991 р.); 8) надрокористування в Україні за часів незалежності (з 24 серпня 1991 р. до сьогодні);

Пропонується «нормативно-правове забезпечення надрокористування в Україні» розуміти як правовий механізм, закріплений та конкретизований у нормах актів національного й міжнародного законодавств, спрямований на створення умов для вивчення, раціонального використання та охорони надр місцевого і загальнодержавного значення відповідно до потреб суспільства та держави. Виокремлюються джерела нормативно-правового забезпечення надрокористування в Україні.

Визначається, що адміністративно-правовий режим надрокористування – це система встановлених, закріплених та гарантованих державою правових норм, що у своїй сукупності складають комплекс юридичних засобів, які

регламентують поведінку суб'єктів надрокористування, порядок і способи реалізації ними своїх прав та обов'язків, опосередковані імперативним методом впливу та втілюються спеціально утвореними суб'єктами владних повноважень.

До елементів адміністративно-правового режиму надрокористування віднесено: 1) мету адміністративно-правового режиму надрокористування; 2) принципи адміністративно-правового регулювання надрокористування; 3) систему норм права, що регулюють адміністративно-правові відносини у сфері надрокористування; 4) суб'єктів адміністративно-правового режиму надрокористування: користувачів надр та органи управління у сфері надрокористування; 5) методи регулювання адміністративно-правових відносин у сфері надрокористування; 6) заходи забезпечення додержання адміністративно-правового режиму надрокористування і припинення його порушень.

Класифікуються принципи адміністративно-правового регулювання надрокористування на конституційні, загальні та спеціальні.

Формулюється поняття «управління у сфері надрокористування». Установлюється, що: 1) управління у сфері надрокористування в Україні здійснюється уповноваженими органами, наділеними загальною чи спеціальною компетенцією, на загальнодержавному та місцевому рівнях; 2) органи управління у сфері надрокористування зовнішньо відокремлені, що закріплено в їх адміністративно-правовому статусі; 3) діяльність органів управління у сфері надрокористування регламентована нормами адміністративного права; 4) повноваження щодо здійснення державного контролю за раціональним використанням та охороною надр належить до компетенції декількох центральних органів виконавчої влади; 5) діяльність органів управління у сфері надрокористування спрямована на забезпечення сталого економічного розвитку в цій сфері, ефективне використання мінерально-сировинного комплексу в інтересах народу, забезпечення конкурентоспроможності економіки країни загалом.

Розкривається зміст поняття «методи адміністративно-правового регулювання правовідносин у сфері надрокористування» та наголошується, що адміністративно-правове регулювання правовідносин у сфері надрокористування здійснюється одночасно за допомогою як імперативного та диспозитивного методів, так і методів заохочення, переконання, примусу, контролю й нагляду.

Акцентується на доцільності чіткого розмежування на законодавчому рівні понять «контроль» і «нагляд», а також розроблення та прийняття нового порядку здійснення державного геологічного контролю.

Розкриваються особливості адміністративної відповідальності у сфері надрокористування як невід'ємного елемента адміністративно-правового режиму надрокористування, який є сукупністю визначених законом заходів впливу держави на неправомірну поведінку фізичних і юридичних осіб у галузі раціонального використання та охорони надр місцевого й загальнодержавного значення з метою припинення останньої, застосування санкцій до правопорушників, а також спонукання до додержання норм законодавства у галузі надрокористування в майбутньому.

Установлюється неузгодженість положень ст. 231, 239, 255 КУпАП щодо визначення суб'єкта, наділеного повноваженнями, складати протокол про адміністративні правопорушення, розглядати справи про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 57, 58 та 58¹ КУпАП.

Узагальнюється зарубіжний досвід адміністративно-правового режиму надрокористування (Норвегії, Франції, США, Канади, Австралії, Чилі, Казахстану, Азербайджану, Киргизстану) та визначаються можливості його використання в Україні.

Визначаються напрямки вдосконалення адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні. Пропонується: 1) в ст. 1 проекту нового Кодексу України про надра серед основних термінів закріпити поняття «електронні перевірки надрокористувачів» у такому значенні: це документальний невиїзний плановий або позаплановий захід державного

контролю, який проводиться щодо надрокористувачів невисокого або середнього ступеня ризику та має на меті проведення комплексного заходу державного нагляду (контролю) для попередження порушень законодавства у галузі надрокористування; 2) доповнити Положення про Державну службу геології та надр України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1174 п. 14¹, таким змістом: «висуває претензії про відшкодування шкоди, збитків і втрат, завданих державі внаслідок порушення законодавства з питань геологічного вивчення та раціонального використання надр, розраховує їх розмір, звертається до суду з відповідними позовами».

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній юридичній науці адміністративного права комплексним правовим дослідженням адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні та визначення напрямків його вдосконалення.

Теоретична і практична цінність висновків та положень дисертації підтверджується тим, що вони можуть бути використані: 1) для подальшого теоретичного розроблення напрямків удосконалення адміністративно-правового режиму надрокористування в Україні; 2) під час внесення змін до законодавства з питань надрокористування в Україні; 3) під час проведення занять та підготовки навчально-методичної літератури з дисциплін «Адміністративне право», «Земельне право».

Ключові слова: надра, надрокористування, адміністративно-правовий режим.

SUMMARY

Lushpiienko Yu. O. Administrative law regime of subsurface use in Ukraine.
- Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on obtaining an academic degree of Doctor of Philosophy in law - a specialty 081 - Sumy State University, Sumy, 2021.

The dissertation is devoted to the definition of the content and features of the administrative law regime of subsurface use in Ukraine, the existing problems of its implementation and the formulation of directions for their elimination.

The scientific work improves the understanding of the concepts of "subsurface resources" and "subsurface use".

The historical and legal aspects of the establishment of the administrative law regime of subsurface use on the territory of modern Ukraine have been further developed, in particular, as well as the following stages have been identified: 1) the ancient period (III millennium BC - IX century); 2) the period of Kievan Rus and Kingdom of Galicia–Volhynia (end of IX century - XIII century); 3) the period of the Polish-Lithuanian state (end of the XVIII century - XVI century); 4) the period of the Austrian state (30's of the XVI century – beginning of XX century); 5) the period of the Russian Empire (beginning of the XVIII century - XX century); 6) the revolutionary period (1917-1921); 7) the Soviet period (from 1921 to August 24, 1991); 8) subsurface use in Ukraine since independence (from August 24, 1991 to the nowadays);

It is proposed to understand "regulatory support of subsurface use in Ukraine" as a legal mechanism enshrined and specified in the rules of national and international legislations, aimed at creating conditions for the geological study, rational use and protection of subsurface of local and national significance in accordance with society and state. The sources of regulatory support of subsurface use in Ukraine are determined.

The administrative law regime of subsurface use is determined as the system of established, enshrined and guaranteed by the government legal rules that collectively constitute a complex of legal measures that regulates behavior of subjects of subsurface use, the procedure and the way of realization by them their rights and obligations expressed by an imperative tool of impact and are implemented specially by a made public agency.

The elements of the administrative law regime of subsurface use include: 1) the purpose of the administrative law regime of subsurface use; 2) principles of administrative law regulation of subsurface use; 3) the system of legal rules that regulate administrative law relations in the field of subsurface use; 4) subjects of the administrative law regime of subsurface use: users of subsurface resources and

management bodies in the field of subsurface use; 5) methods of regulation of administrative law relations in the field of subsurface use; 6) measures to ensure compliance with the administrative law regime of subsurface use and termination of its violations.

The principles of administrative law regulation of subsurface use are classified into constitutional, general and special.

Also the concept of "management in the field of subsurface use" is determined. It is established that: 1) management in the field of subsurface use in Ukraine is carried out by authorized bodies endowed with general or special competence at the national and local levels; 2) management bodies in the field of subsurface use are externally separated, that is enshrined in their administrative and legal status; 3) the activities of government agencies in the field of subsurface use are regulated by administrative law; 4) the authority to exercise state control over the rational use and protection of subsurface belongs to the competence of several central executive bodies; 5) the activities of government agencies in the field of subsurface use are aimed at ensuring sustainable economic development in this area, the effective use of mineral resources for the sake of the people, ensuring the competitiveness of the economy as a whole.

The content of the concept "methods of administrative law regulation of legal relations in the field of subsurface use" is clarified and it is emphasized that administrative law regulation of legal relations in the field of subsurface use is carried out simultaneously by imperative and dispositive methods.

Emphasis is placed on the expediency of a clear discrepancy at the legislative level of the concepts of "control" and "supervision", as well as the development and adoption of a new procedure for state geological control.

Features of administrative responsibility in the field of subsurface use as an integral part of the administrative law regime of subsurface use that includes the application of sanctions to offenders, as well as encouragement to comply with the rules in the field of subsurface use in the future, that is a set of statutory measures of state influence on illegal behavior of individuals and legal entities in the field of

rational use and protection of subsurface of local and national significance in order to stop such behaviour.

The inconsistency of the provisions of Art. 231, 239, 255 of the Code of Administrative Offenses determining the subject which is endowed with the authority to draw up a report on administrative offenses, to take up cases of administrative offenses under Art. 57, 58 and 581 of the Code of Administrative Offenses.

The foreign experience of the administrative law regime of subsurface use (Norway, France, USA, Canada, Australia, Chile, Kazakhstan, Azerbaijan, Kyrgyzstan) is summarized and the possibilities of its use in Ukraine are generally described.

The directions of improvement of the administrative law regime of subsurface use in Ukraine are determined. It is offered: 1) in Art. 1 of the draft of the new Subsurface Code of Ukraine among the main terms to enshrine the concept of "electronic checks of subsurface users" in the following sense: it is a documentary scheduled or unscheduled measure of the state control to prevent violations of legislation in the field of subsurface use;

2) to amend the Regulation on the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 30.12.2015 № 1174 item 141, by adding the following: "puts forward claims for compensation for damage, losses and damages caused to the state as a result of violation of legislation on geological study and rational use of subsurface resources, calculates their size, applies to the court with appropriate claims".

The scientific novelty of the obtained results is that the dissertation is one of the first a comprehensive legal study of the administrative law regime of subsurface use in Ukraine in the domestic legal science of administrative law and identifies areas for improvement.

The theoretical and practical value of the conclusions and provisions of the dissertation is confirmed by the fact that they can be used: 1) for further theoretical development of areas for improving the administrative law regime of subsurface use

in Ukraine; 2) when amending the legislation on subsurface use in Ukraine; 3) during classes and preparation of educational and methodical literature in the disciplines of "Administrative Law", "Land Law".

Key words: subsurface, subsurface use, administrative law regime.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях:

1. Лушпієнко Ю. О. Органи державної влади як суб'єкти правовідносин у сфері надрокористування. *Право і суспільство*. 2019. № 2, ч. 2. С. 115–120.

Статті в періодичних виданнях, індексованих БД Scopus:

2. Sandiuk H., Lushpiienko Yu., Trushkina N., Tkachenko I., Kurganskaya E. Special procedures for electronic public procurement. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2019. Vol. 22, Special Issue 2. P. 1–8.

3. Chabanenko M., Korniakova T., Lushpiienko Yu., Pomaza-Ponomarenko A. Legal regime of the land resources usage in conditions of modern economic. *Journal of Legal, Ethical and Regulatory Issues*. 2020. Vol. 25, Special Issue. P. 1–6.

Тези наукових доповідей:

4. Лушпієнко Ю. О. Актуальні проблеми надрокористування в Україні та шляхи їх вирішення. *Надрокористування в Україні. Перспективи інвестування* : матеріали 6-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Трускавець, 7–11 жовтня 2019 р.). Київ, 2019. С. 25–27.

5. Лушпієнко Ю. О. Зміст державного контролю у сфері надрокористування. *Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів* : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (Суми, 23–24 травня 2019 р.). Суми, 2019. Ч. 2. С. 111–115.

6. Лушпієнко Ю. О. Електронні аукціони з продажу спеціальних дозволів на користування надрами як механізм мінімізації адміністративного впливу на результати торгів. *Травневі правові читання* : матеріали міжвузівської

науково-практичної конференції здобувачів та викладачів закладів вищої освіти (Черкаси, 7 травня 2019 р.). Черкаси, 2019. С. 142–144.

7. Лушпієнко Ю. О. Administrative and legal methods of regulations in subsoil use. *Реформування законодавства України та розвиток суспільних відносин в Україні: питання взаємодії* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 10–11 травня 2019 р.). Ужгород, 2019. С. 62–64.